

Vil du ha' mere POV?

Sætter du pris på os? Støt POVs særlige mix af debat, ekspertanalyser og borgerjournalistik!

25 kr./md. →

50 kr./md. →

100 kr./md. →

POLITIK & SAMFUND ▾ POV BUSINESS ▾ KULTUR ▾ VIDEN ▾ LIV & MENNESKER ▾ SPONSOREREDE ARTIKLER OM POV ▾

POV. INTERNATIONAL

NYE STEMME, SYNSPUNKTER OG JOURNALISTIK - ONLINE HVER DAG - UGBREV HVER FREDAG

M E S T L Æ S T E

**Enlige, døende mænd
– DR's serie
'Mandefald' er et råb
om forandring**

Mike - Mandefald

af Anette Dina Sørensen | posted on January
27, 2020 | under Klumme, LIGESTILLING

**Alchemist: Verdens
ottende vidunder**

Alchemist

af Kim Jong Andersen | posted on January
26, 2020 | under Danmark, Mad

**Er kunst for kunstens egen
skyld elitær og
privilegieblind?**

Publiceret 28/11/2019 i Bøger/Kultur
af Christine Lind Ditlevsen

LITTERATUR // ESSAY – Lars Theil Münster har med *Det læsende menneske* skrevet en bog om, hvad der sker med os, når vi læser. Den udkom i slutningen af oktober, sjovt nok samme dag som antologien *Litteratur i brug* under redaktion af professor

Jarl Cordua: Den statslige udflytningsskandale er en tilståelsessag – et svar til Troels Lund

Jarl Cordua svarer Troels Lund
af Jarl Cordua | posted on January 27, 2020 |
under Civilsamfund, Debat, Politik &
Samfund

POV A B O N N E N T

POV har ingen betalingsmur, vi er uafhængige og non-profit – men vi har brug for hjælp. Kan du støtte vores arbejde?

Har du mulighed for at støtte POV med et fast månedligt beløb på 25, 50, eller 100 kr., kan du gøre det direkte med Visa eller Mastercard.

Det er nemt og hurtigt, og aftalen kan opsiges med øjeblikkelig virkning.

25 kr.

50 kr.

100 kr.

Abonnementsbetingelser

Støt POV med MobilePay

Du kan også spontant støtte POV's journalistik med en flad tyver (eller mere) via MobilePay 64023 - eller ved at klikke på logoet:

A N N O N C E

POV I N S T A G R A M

Anne-Marie Mai udkom. Altså to styk undersøgende litteratur om litteraturen på samme dag – og derfor denne dobbeltomtale.

Det er altid dejligt, når litteraturen får opmærksomhed, og det gør den særligt for tiden, hvor forfattere overrasker på forskellige måder fra talerstol og hospital, samtidig med at store undersøgelser om læsning og litteratur sættes i gang. Hurra, fordi samfundet alle mulige steder gider at beskæftige sig med noget af det mest interessante, mennesket kan frembringe!

Litteratur i brug er en samling tekster som er udsprunget af spørgsmålet: Hvad sker der, hvis vi interesserer os mindre for, hvad litterære værker betyder, end hvad de gør? Bidragyderne har alle læst Rita Felski, Niels Bohr-professor og leder af forskningsprojektet *Uses of Literature* (navngivet efter hendes hovedværk fra 2008), og refererer i større eller mindre grad til hendes forskning.

Bogen falder i teoretiske kapitler og praksiskapitler blandet mellem hinanden. Vel et udsagn om, at ingen her er finere end andre. Jeg har ikke plads til at skrive om dem alle, selvom jeg gerne gjorde det, så mit fokus ligger på de teoretiske diskussioner.

Praksiskapitlerne forholder sig til litteraturens brug i undervisningssektoren, som forsvarsskrift for den fængslede, i samfundsforskningen, i narrativ medicin, i Folkekirken og i socialt arbejde. Praksiskapitlerne fjerner sig i nogle tilfælde en del fra forskningen, klart nok, men det gør det lidt svært at se den direkte sammenhæng mellem Rita Felskis teorier og praksis. Er litteraturen ikke altid i brug, når den bliver læst? Er den særlig meget i brug, når den er i hænderne på syge, udsatte børn og kriminelle/kriminaliserede? Eksemplerne er ikke lige gode og jeg synes, der mangler en bedre overbinding mellem teori og praksis.

Er kunst magt?

Felski hævder, med et begreb lånt fra Paul Ricoeur, at litteraturstudierne har været præget af en *mistankens hermeneutik*. I stedet for at være optaget af det engagement og den glæde teksten kan give, har man søgt at demaskere og aflure teksten de sandheder og betydninger, den skjuler.

Felski tager udgangspunkt i sociologen Bruno Latours *actor-network*-teori (også kendt som ANT), der studerer situationer og fænomener som netværk og virkende net, der hele tiden udvides og forgrenes på tværs af tid og sted. Felski overfører tankegangen til litteraturen, hvor tekster kan beskrives som net af aktører, der altid befinder sig i oversættelses-, forandrings- og overførselsprocesser. Læsning er derfor en genskabelse, der binder tekst(er) og læser(e) sammen i en ubeständig udveksling og forhandling. Det er derfor, for Felski, læsningens virkning og ikke betydning, der er vigtig.

Bogens første tre kapitler er skrevet af litterater, som naturligt går til spørgsmålet om, hvordan tekst og læsning skal forstås af fagdisciplinen selv. Det drejer sig om Lars Handesten, Jon Helt Haarder (begge lektor, ph.d. ved Inst. for Kulturvidenskaber ved SDU) og Dan Ringgaard (professor, dr.phil. i nordisk litteratur ved Inst. for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet).

Lars Handesten er optaget af diskussioner om kunstens autonomi formuleret i 1960'erne – et begreb, der gjorde kunsten, herunder litteraturen, til en udenforstående, kritisk modposition til samfundet. Kunstens sprog skulle være et alternativ til floskelpræget magtsprog og fladt dagligsprog. Handesten er en af de eneste, der for alvor interesserer sig for kunstens position og rolle i samfundet, og det ærgrer mig lidt, for den diskussion må da uvægerligt påvirke synet på, hvad kunsten, litteraturen, kan og hvordan den virker.

“

Litteratur uden sigte er en tilsidesættelse af den almindelige læser” dem, der vender sig mod litteraturen i håb om underholdning eller indsigt, trøst eller forståelse”

I forordet skriver Rita Felski heller ikke selv noget om, hvad litteratur er. Hun kommer ganske kort ind på lovpriserne af litteraturen uanvendelighed (som modsvar til neoliberalismens målstyret tænkning), men det er ikke en diskussion, der har levet ret meget i Danmark.

Felski kalder forsvaret for kunst for kunstens egen skyld for elitær og privilegieblind og kommer på den måde til at sige, at litteratur uden sigte er en tilsidesættelse af den almindelige læser "dem, der vender sig mod litteraturen i håb om underholdning eller indsigt, trøst eller forståelse" – *Litteratur i brug*, side 9. Med det siger hun så også, at kunst ikke længere er samfundets samvittighed, kunsten er blevet elitær, kunst, der ikke bruges, men bare er kunst, er en magtdemonstration.

Det fik mig til at tænke på dramatiker og forfatter Jørum Rørdam nekrolog om tidligere skuespilchef på Det Kgl. Teater Klaus Hoffmeyer:

"Engang i 2002 inviterede Klaus mig ind på sit chefkontor. Han bad mig om at sætte mig. Hoffmeyer røbede, at teatrets nuværende krise bestod i, at magtkritik var forudsætningen for teater, men i og med magten var blevet usynlig, havde teatret ikke længere noget fokus. Dagen efter drog jeg den konsekvens, at magten stadig var koncentreret ét eneste sted: nemlig i kunsten. Kunst, høj og lav, hyperelitær og i skikkelse af massekultur, er den nye magt: Kulturel magtkritik er vor tids undertrykker, der henviser det politiske til en symbolverden, hvorfra det aldrig er vendt tilbage. Og de oprindelige konservative magtstrukturer udgør nu den revolutionære modstandskamp" – Marts 2019, Weekendavisen.

Nu skal jeg jo omtale nærværende bog og ikke skrive om én, jeg hellere ville læse, men altså: Jeg mangler lidt mere om, hvad litteratur er og betyder, før man siger, at det fra nu af bør handle om, hvad litteratur gør.

Når projektets undersøgelser og konklusioner udkommer som netop bog, må man regne med, at mennesker uden grader i litteratur også kan bruge (*pun intended*) bogen uden at skulle lede andre steder efter de grundlæggende forudgående diskussioner om litteraturens identitet og rolle.

Læser luk dig op

Førnævnte litterat Jon Helt Haarder skriver om det litterære faktums uregerlighed med udgangspunkt i et uddrag af teksten fra Talking Heads' *Crosseyed and Painless*. Man kan ikke skelne absolut mellem tekst og paratekst, siger han; tekstens autonomi svarer til de store hvide udstillingsrum, som det fra midten af det 20. århundrede blev standarden at udstille kunst i. Omgivelserne skulle anstrenge sig umådeligt, fortsætter Helt Haarder, for at kunsten kunne få "eget liv".

“

Sjældent er en litterær analyse blevet foretaget så smukt. Hun holder den frem som en gylden fugl mellem sine hænder.

Helt Haarder introducerer Bruno Latours lånebegreb "instauration", som han forsigtigt oversætter som *oprettelse*. Litteratur lever via aktørers instauration. Værker af forfattere som Knudsgaard, Christina Hagen og Yahya Hassan bliver oprettet af læserne, af læsernes horisont, af mediernes omtale, af forfatterens gensvar. Et værk er derfor ifølge Helt Haarder (med Latour) at forstå som: Tekst + paratekst.

Jeg bliver nødt til også at omtale Anne-Marie Mais læsning af Naia Marie Aids *Har døden taget noget fra dig så giv det tilbage*. Carls bog. Sjældent er en litterær analyse blevet foretaget så smukt. Hun holder den frem som en gylden fugl mellem sine hænder.

Teksten fremkalder under Mais læsning en forståelse for sorgens proces og skrivningens proces og giver samtidig de æstetiske oplevelser, som Rita Felski angiver som ønskværdige i mødet med kunst: Genkendelse/anerkendelse, viden, fortryllelse og chok. Interaktioner mellem tekst og læser, der kræver åbenhed og følsomhed over for teksten.

POV TWITTER

Tweets by @Pointofviewint

POV International Retweeted

dortetoft
@dortetoft

Midt i konspirationstågen fra Stidsen i [@weekendavisen](#) om Svenska Akademien og bogen Klubben af DN-journalist [@matildagustav](#) her en sober anmeldelse hos [@Pointofviewint](#). Bogen er en fortjent bestseller, og den gjorde mig klog på meget mere end skandalen. [pov.international/var-svenske-me...](#)

Var svenske MeToo-af...
BØGER // ANMELDELS...
pov.international

Dec 13, 2019

POV International Retweeted

Sebastian Cordes
@SebastianCordes

Werner Herzog vinder idag en Lifetime Achievement Award i European Film Awards. En af de vigtigste instruktører for mig ift at forstå dokumentar som kunstform. Skrev om Hegnsvads bog i [@Pointofviewint](#) om ham for par år siden. Fantastisk bog iøvrigt. [pov.international/det-ubrugelige/](#)

Werner Herzog og det ...
ESSAY - To elementer s...
pov.international

Dec 8, 2019

POV International Retweeted

dortetoft
@dortetoft

Gys. Vigtig artikel om, at [#Kina](#) for få uger siden gik fra forbud til fuld opbakning af digitale valutaer. Nogle til yderligere borgerkontrol OG til måske at sætte stopper for USA's dollardominans. Af Kinakenderen [@KinaJan](#) hos [@Pointofviewint](#) [pov.international/kina-satser-pa...](#)

Litterater må ikke være for tørre

Der, hvor "Litteratur i brug" virker bedst, er sjovt nok, når bidragyderen har formået selv at leve op til de fire kriterier, Felski stiller op for god læseoplevelse. For det forhindrer skribenterne i at falde i en nærtstående gryde. Litterater må ikke være for tørre, projektledere må ikke være for kikkertsynede og eksperter ikke for indforståede. Der, hvor man forstår at gøre nysgerrig, servere lunser af egne refleksioner, ikklæde kæphestene inspirerende gevandter og skrive afvekslende mellem (ikke allerede kendte) eksempler, analyser og henvisninger, giver man læseren, hvad læseren har fortjent.

“

Der, hvor "Litteratur i brug" virker bedst, er sjovt nok, når bidragyderen har formået selv at leve op til de fire kriterier, Felski stiller op for god læseoplevelse.

Her skal Dan Ringgaard fremhæves for sin forståelses-lettende brug af den evigtgrønne Roland Barthes' *Mytologier* med spørgsmålet, om man kan redde teksten fra kritikens vold uden at holde op med at tænke. Og dobbelt pluspoint for at bruge Patti Smiths *M Train* til at svare på spørgsmålet. Ja, hvis man bruger reparativ læsning (Eve Sedgwicks begreb). Stumper af helhed bringes sammen til en ny, interimistisk helhed, der vækker genkendelse.

Og Svend Brinkmann skal nævnes for sin managementbogs-agtige tilgang til det store spørgsmål "Hvorfor læser vi". Jeg er ikke stor fan af det spørgsmål, måske mere af spørgsmålet, "hvorfor læser vi ikke" – men Brinkmann svarer med psykologien i hånd veloplagt og humoristisk i en liste på syv punkter om forholdet mellem menneskets mentale liv og litteraturen.

Bogen er en genuin reklame for læsning, litteratur og omgang med bøger, og det er så glædeligt at se, om end bogen med sin akademiske stil nok primært vil ramme læsere, der i forvejen er vildt afhængig af litteratur. Felskis projekt om større åbenhed og en mere netværksbaseret tilgang til litteratur kan jeg kun være tilhænger af, så længe litteraturen stadig må være kunst, der er til for at være til.

Litteraturens hvordan, hvorfor og hvad

På samme side som *Litteratur i brug* står *Det læsende menneske*, der stiller tre grundspørgsmål: Hvordan læser vi litteratur, hvorfor læser vi litteratur, og hvad får vi ud af at læse litteratur?

Lidt unfair over for Lars Theil Münster kan man kalde hans bog for et udvidet referat af *Litteratur i brug*, for det er de samme områder bøgerne kommer ind på og de samme ting, de er optaget af – men det er klart, at man, når man lader én stemme formidle det hele, Lars Theil Münster, så får det en mere overflyvende tilgang til emnet, end når forskere, praktikere og teoretikere hver især kommer til orde.

For en læser som mig, der i tidernes morgen valgte et mindre litterært studie som religionsvidenskab og senere fortrød det bitterligt, er det vederkvægende, at Theil Münster indleder første del med en litteraturvidenskabelig overflyvning. For her gives læserne videnskabssteoretiske forudsætninger til at forstå både del 1 og resten af bogen. Rasende relevant, for svaret på, *hvordan* vi som enkeltmenneske og som samfund læser, er jo også en del af svaret på, *hvad* litteratur betyder for os.

“

Er vi nogensinde fuldstændig objektive, når vi læser? Kan en hvid, heteroseksuel mand læse (og forstå) en homoseksuel, sort kvinde? Er teksten en suveræn autoritet? Hvordan skabes

betydning egentlig? Hvornår er litteratur konventionel og hvornår er den udfordrende?

Her får vi indsigt i skriftsprogets udvikling fra sumererne til Guthenberg, vi får læsningens hovedformer (den personlige, deltagende og den upersonlige, betragtende), og vi får gennemgået grundbegreber og navne i historisk og moderne fortolkningsteori – som hermeneutik og kønskritik. Dejlig, skønt, nyttigt.

Sådan er vi allerede i gang med første tema: Hvordan læser vi litteratur?

Det bliver debatteret gennem underspørgsmål, som; er vi nogensinde fuldstændig objektive, når vi læser? Kan en hvid, heteroseksuel mand læse (og forstå) en homoseksuel, sort kvinde? Er teksten en suveræn autoritet? Hvordan skabes betydning egentlig? Hvornår er litteratur konventionel og hvornår er den udfordrende? Og læser vi dem grundlæggende forskelligt?

Theil Münster svarer, som enhver anden god forsker, ikke entydigt på alle disse spørgsmål men får sine læsere til at grunde, blandt andet gennem brug af litterære eksempler fra *De Sataniske Vers* til Helle Helles noveller.

Evolutionens gab

Bogens anden del havde jeg det lidt svært med. Allerede udgangspunktet: Hvorfor læser vi litteratur – keder mig, jævnfør Svend Brinkmanns artikel. For at blive underholdt, vel, eller blive klogere? Det rent funktionelle og sociologiske i læsning er mindre vigtigt for mig, essensialisten, der ville ønske, at Theil Münster havde gjort et større nummer ud af, *hvad* litteratur er mere æstetisk set.

For på den måde kan vi også sige noget om litteraturens rolle ud over i de særlige projekter, hvor man netop har sat litteraturen til at kunne noget særligt. Hvad kan litteraturen egentlig, når den ikke har noget opdrag? Men det kommer Theil Münster faktisk glædeligvis ind på i sine sidste kapitler – selvom der stadig mangler æstetisk interesse.

Hele bogens anden del skrives for øvrigt i skyggen af den konklusion, Theil Münster indleder med, nemlig at vi læser, for ikke at være alene og for at få indblik i andre verdener (Løgstrup). Alligevel skal vi trækkes med modedisciplinen evolutionsteori, som altid kan holdes hen over alt som en lup og få emnet til at se dybt ud. Det er klart, at vores fortid rundt om bålet har sat et uraftryk i os, og det er klart, at litteraturen ikke opstod uafhængigt af dette urønske om at dele fortællinger. Det er bare ikke et område, der gør os særlig meget klogere på litteratur og læsning i dag.

Instrumentaliseringens fælde

Theil Münster er også optaget af Rita Felski og i sidste del af bogen sætter han fuld turbo på litteraturens brug med begrebet *Theory of Mind* som indgang til spørgsmålet ”Hvad får vi ud af at læse litteratur”. Men hvor *Litteratur i brug* primært beskæftiger sig med projektbrug, eller det man kunne kalde bevidst brug af litteraturen, med undtagelse af Brinkmann, kommer Theil Münster til slut heldigvis mere ind på, hvilke effekter læsning har generelt.

“

En del af fornøjelsen ved at læse, skriver Theil Münster, skyldes, at vi stimuleres kognitivt, ”når vi forestiller os skjulte mentale tilstande hos fiktive karakterer og følger med i, hvordan disse mentale tilstande beskrives i teksten.” Aha! Det er derfor, jeg føler mig så godt tilpas sammen med minimalistiske forfattere.

Theory of Mind – menneskets evne til at sætte sig i andre menneskers sted – bruger Theil Münster til at undersøge, hvilke psykologiske effekter læsning har. Her analyserer han et Jane Austen-uddrag fra *Overtalelse* og taler om bevidsthedsjonglering og øget forestillingsevne. Ret spændende.

Theory of Mind-færdigheden kommer også i spil, når læseren skal skabe betydningsrum om det, hun læser; tillæggelsen af mening, der ligger ud over dét, der faktisk står i bogen. Det, Theil Münster kalder ”læserens plads”, som tidligere blev undersøgt via en analyse af uddrag fra Helle Helles *de* og uddrag af Carsten Jensens *Den første sten* – hvor Helles tekst levner meget plads til læseren, skriver Jensen det hele og giver lille eller ingen mulighed for at læseren selv kan lægge mening ind.

En del af fornøjelsen ved at læse, skriver Theil Münster, skyldes, at vi stimuleres kognitivt, ”når vi forestiller os skjulte mentale tilstande hos fiktive karakterer og følger med i, hvordan disse mentale tilstande beskrives i teksten” – s. 161. Aha! Det er derfor, jeg føler mig så godt tilpas sammen med minimalistiske forfattere.

Evnen til at sætte sig i andres sted leder naturligt over til begrebet empati, som Theil Münster undersøger med blandt andet undersøgelser fra Yale i hånden. Man bliver mere empatisk af at læse. Nej, det er ikke stensikkert, men ret.

Theil Münster ender med at konkludere, at det er vigtigt, at vi undersøger alle de måder litteraturen kan bruges på, når blot man undgår at instrumentalisere litteraturen.

Ja, og her bør en ny bog begynde.

Illustration: Pixabay.

FACEBOOK

TWITTER

GOOGLE

PINTEREST

TAGS:

ANMELDELSE

DANSK LITTERATUR

FORSKNING

DU KAN MÅSKE OGSÅ VÆRE INTERESSERET I FØLGENDE:

30/01/2020

Ny forskning: Dine tarmbakterier kan blive nøglen til vægttab

VIDEN // VÆGTTAB – Flere studier har slået fast, at tarmbakterier er afgørende for menneskets sundhed, og

29/01/2020

Fire skarpe fra videnskaben – forskning fra måneden, der gik

JANUAR // VIDEN – Et nyt år er skudt i gang og det samme er POV´s

24/01/2020

Forsker: Vi har altid haft dårlig samvittighed over vores læsevaner

TEMA // LÆSNING – Litteraturforsker Tina Lupton har sammenlignet læsevaner i 1700-tallet med moderne læsevaner, og

CHRISTINE LIND DITLEVSEN SENESTE ARTIKLER

Christine Lind Ditlevsen (f. 1971) bor et sted, der er alt for småborgerligt til at blive afsløret her. Tæt på en sø. Forfatterens store interesse er - udover at bevare sit familieliv - at aflive hverdagen. Disse to interesser kan i nogen grad siges at være modstridende.

Top 5

- 1: Tekster med vinger
- 2: En helt tom by tidligt om morgenen
- 3: Farven turkis
- 4: At opdage nye mennesker, bøger, musik
- 5: Kyoto (en drink)

Med fredag lørdag søndag (2015) var Christine Lind Ditlevsen nomineret til Bogforums Debutantpris 2015 samt Læsernes Bogpris 2016.

◀ [FOREGÅENDE ARTIKEL](#)

Starten på enden for den brasilianske præsident?

[NÆSTE ARTIKEL](#) ▶

Morten Vammen: Min indre by – før og nu

SENESTE ARTIKLER OM BØGER

Forsker: Vi har altid haft dårlig samvittighed over vores læsevaner

TEMA // LÆSNING – Litteraturforsker Tina Lupton har sammenlignet læsevaner i 1700-tallet

Hvad gør det digitale ved os – menneskeligt og fagligt?

TEMA // DIGITALT – Vores hukommelse er en stor del af vores

Fra Mad Men til Madonna – 300 års cocktailhistorie fascinerer

KULTURHISTORIE // ANMELDELSE – Bog om cocktails historie er smuk, inspirerende, og

Vi har brug for en ny læsehjerne

TEMA // LÆSNING – Når vi læser online, fristes vi til at

Kan man skrive romaner om alle former for perversiteter?

BØGER // ANMELDELSE – Findes der litterære urørlighedszoner? Er der emner, forfattere
